šťastnou konstituci také připraven a trnul úzkostí, by sebe nevytáhl. Chvilku probíral se v cedulkách a vybral z nich tři, jež před rektora položil. Tento obrátil první a četl „Hubatka". Hubátkovi zvlhlo potem čelo. Vzal křídu a houbu, vyslechl otázku a jal se odpovídati. Mluvil a mluvil, ale počty nedají se zamluviti: rektor se posupně usmíval.

„Nejede to, objednáme si přípřež," pravil přísně; „sequens, Šindelář."

Šindelář jako Hubatka.

Po Šindeláři došlo na Křena. Polotajený smích zašelestěl po škamnách: Křen byl první odzadu a dnes rozeznal sotva pětku od devítky. Rektorovy rty sevřely se kyselým smíchem. Mlčky rozevřel svá lejstra a napsal do nich tři trojky, ale jen do vzduchu.

„Vidíte, vy nedbalá, neholená čeládko," jal se nás poučovati; „napsal jsem tři trojky, tři vykrmené krocany; ale jen do povětří, protože jste dnes všichni, jako by rarach do vás zavětřil. To nesmí, hoši, býti! Student musí míti každou minutu všech pět na šňůrce, nebo nestojí ani za sirku bez hlavičky. Než pro dnešek: fiat benigna intepretatio, to jest po našinsku: zamhouřím oči. Ale zítra, kdo mi nebude všecko do slabiky věděti, ať si nemyslí, že ho propustí rektor Rehek. A teď shledejte si rozum, kde který máte: budeme pokračovati, kde jsme minule přestali, jak sluší se a patří na pořádné lidi."

Rektor Rehek byl původně vicerektorem a byl zasloužilým členem koleje pobožných škol a učitelstva při našem gymnáziu. Ve škole i městě říkáno mu obecně „rektor Rehek", kdežto pravého rektora, pána to dobrotivého a laskavého, tituloval každý „panem páterem rektorem" nebo aspoň „páterem rektorem". Páter rektor býval zhusta chuav a rektor Rehek jej pak zastupoval v koleji i na ústavě, a měl tudyž po něm první slovo na obou místech. Byl to dobrý padesátník, postavy hubené, hlavy poněkud hranaté a prošedivělé, očí nepokojných a vzezření více odpudivého nežli přívětivého. Sklad jeho myšlenek býval stručný a úsečný. Řeč jeho zněla suše, skoro studeně a zřídkakdy ozval se v ní tón duši se zamlouvající. Okolků s nikým nenadělal, pravdě byl přístupen, miloval krátkou pořízenou a přetvářku i lichotu odmítal. Příliš zdvořilým také nebyl a slovník jeho nebyl složen pro salón, a proto kdo nemusil, nikdo jeho nevyhledával. Že se obecné lásce a přízni netěšil, z toho si nic nedělal, ano zdálo se, že je tomu rád; domníval se asi, že takto zůstane nejlépe svým, a svým byl vždycky; byl zcela jiný nežli například jeho kolegové a nežli na sta jiných lidí. Ač byl rodič od nás, přece byl k studentům rodákům snad přísnější nežli k cizím. Lidé o něm povídali, že není nic k městu, že je tuze k sobě, ano že má místo srdce v prsou houžev. Ale křivdili mu, on byl spravedliv, a kdo si nezasloužil, a kdyby byl synkem samého pana krajského, primy od něho nedostal.

„Já jsem jako žid," říkával někdy ve škole; „všecko od vás koupím, ale nedám ani o vindru více, nežli zač stojí, co mi prodáváte."

My studenti jsme se ho ovšem báli pro jeho přísnost, ale aby se řeklo, že jsme ho neměli rádi, bylo by s nepravdou. Již že rád vtipkoval a žertoval neohlížeje se ani vpravo ani vlevo a že atickou tou solí dodával jaksi koření nechutné polévce tehdejšího vyučování, činilo nám jej milým nad jiné profesory. A starší studenti, poetové a rétorové, ač i jim byl postrachem, přece mu věděli chvály. Když totiž nedovoleně někam do hospody zabrousili nebo si zaletěli za děvčaty — a student z humanior a známost bylo tehdy jen asi tolik od sebe jako křída od tabule —, on jediný kysele rty svíraje mezi ostatními pány bratry kolegy se jich rázně ujímal. Bylo jenom třeba, když nastaly nějaké oplety a vyšetřování, takový tempus infaustum magnopere, dojíti si k rektoru Rehkovi a povědíti mu pravdu věrnou a jistou. On pak zpravidla obviněnci vycinkal, že byl mokrý jako myš, ale vzal jej, jak říkával, „pod svou kleriku", a hájil a uhájil jeho, třeba za to utržil nelibosti od pánů kolegů. Rektor Rehek uměl vůbec svou prováděti, to že chodil cestou nejkratší a zhurta. Vůbec

se svými pány kolegy profesory nejídal z jedné mísy, a proto nemíval s nimi zhusta dobré vůle. Již proto, že nikdo z nich náhodou nebyl dobrým matematikem a rektorovi Rehkovi byla mathesis nejen královskou vědou, anobrž přímo vrchem veškerých lidských vědomostí. S nebožtíkem Janderou v tom zajisté se shodoval, že milý bůh musí býti ze samých čísel. Kromě toho byli jeho kolegové víceméně nadšenými ctiteli božích darů na talířích i v sklenicích, kdežto on co do stravy byl polovičním Spartanem a vegetariánem. Vína-li si popřál, bylo to jistě jen dvakrát anebo třikrát do roka, říkávaje, že víno a pivo přidává lidem hlouposti. Nakonec hráli si po mysli jeho páni kolegové před světem na velké pány. „Nač a zač?“ rozumoval sám při sobě a nezřídka i před jinými; „v kapse mají pavučiny a v hlavách mlhu.“ Takové svobodomyslné projevy jeho kritiky zašantročovaly ochotné duše do koleje a vznikaly z toho kyselosti a nevole. Rehkovi proto vlasy nešedivěly, nestál hrubě o přátelství jiných, pak bych myslil, že bez potyček a šarvátek by se mu bylo vůbec na světě stýskalo, a že tudyž rád viděl, když někoho dopálil.

Nežli jej domaluji, musím přidati ještě jedné barvy: rektor Rehek měl patrnou nechuť, ano snad i nenávist ku krásné pleti a — ke kočkám. Proč, toho se asi marně ve svých pramenech dohledávám, leč tolik jest jistého, že kdykoli se ve škole namátla příležitost, vždycky nějakou břitkou šipku po ženských fouknul. Potkal-li nějakou městskou dívku na ulici, jež jej s „ruku líbám“ dle tehdejšího zvyku pozdravovala, nikdy se na ni nepodíval, ano hrubě jí ani nepoděkoval; potkal-li starou ženštinu, tu dokonce si podle svého slovníku „v duchu odplivnul“. Starý žebrák neodcházel nikdy s prázdnou od jeho dveří, stará žebračka nikdy ani k nim nezabloudila; vědělať, že darmo by bylo otírati kliku jejich. Panna Pepinka, kuchařka v koleji, jež byla takořka matkou chudým studentům, říkávala, že raději by o vánocích po kolena sněhem se brouzdala do Vambeřic na pouť, než aby mu dala za někoho dobré slovo. Jindy v městě

o něm se pronesla — a ona věru mnoho toho nenamluvila —, že jest rektor žlučí zadělán a pepřem posypán. Byla to sice kuchařská kritika, ale dobře srozumitelná. O kočkách uslyšíme beztoho dojemný příběh.

Do měšťanských domů lepších, jako jiní jeho kolegové, rektor Rehek na návštěvu nechodíval a ve městě vůbec bylo ho málo vídati. Téměř každodenní jeho vycházka byla odpoledne po škole z koleje dolů na předměstí k Dosoudilovům. Paní Dosoudilová byla jeho vlastní sestra a měla dole při silnici kamenný dům o přízemí, úhledného zevnějšku, takže mimojdoucímu padl bezděky do oka. Dům ten stál na mírném svahu a vedlo k němu asi dvacet širokých kamenných schodů mezi dvěma pěknými květnicemi, v nichž bylo po dvou terasách, na nichž od božího jara až do mrazů pestřily se vybrané květiny. K domu tomu náleželo i slušné polní hospodářství, jež paní Dosoudilová sama spravovala a jež její rodině poskytovalo více nežli dostatečnou výživu. Bylať paní tato z bohatších měšťanek a pan bratr rektor dodával jejímu domu zvláštní vážnosti a lesku a byl také skutečně spiritus rector vší její domácnosti.

Paní Dosoudilová byla již po drahná léta vdovou a nebožtík její manžel nebyl věru žádným šetrným hospodářem. Za něho kutálely se peníze valem z domu, a kdyby ho nebyl bůh včas ze světa povolal, kdoví kde by se byla za několik let ocitla jeho manželka i s dítkami. Poslední časy, co byl nebožtík živ, rektor Rehek pro mrzutosti ani o sestřin dům nezavadil. Vyčítal jí, že muži bez míry nadržuje a že se po mateřsku o budoucnost dítek svých nestará. Když však Lízinka přišla k panu strejčkovi s novinou, že právě tatínek zesnul v Pánu, sebral se rektor Rehek, ač byl již pozdní večer, a šel po delším čase opět dolů k sestře.

Podal jí ruku a pravil:

„Co bůh učinil, moudré jest. Nech hloupých slzí; ty kalí člověku beztoho jen oči, takže nevidí, kam má viděti. Co budu moci pro vás učiniti, učiním, a jakože jsem tvůj bratr: padnouti vám nedám.“

Po chvíli vrátil se Dobrovský sám. Nechtěl se dívati na operaci, již lékař bez průtahu na raněném Mrštinovi vykonati zamýšlel. Odešel do zahrádky nařídiv prve, aby Hukal a ženské byli lékařovi po ruce.

Když Madlenka poodešla, sebral se František, ustrojil se a šel za abbém. Dobrovský stál před včelníkem a díval se na včely, any jedna přes druhou přilétaly a odlétaly. Neodvraceje od včel oka vyptával se po podrobnostech dnešní nehody. František vypravoval, co již víme, a připojil, že nepřišel Mrštinovi na pomoc pouhou náhodou. Hukalovi totiž, jenž posud svých šmejdů po okolí nezanechal, dostalo se k uším, že Polda má vyhlídnutého srnce a že zítra záhy se svým sestřencem naň půjde. Pozdě večer přišel Hukal do obory a ohlásil to revírníkovi. Ten vyslal ráno mládence k studánce na Doubravu. Leč František i Hukal přišli již pozdě. František setkal se v houštině s pytlákem, střelil po něm naslepo, načež tento nevida jiného vyváznutí srnce odhodil. To byla třetí rána, již Hukal uslyšel.

Za dobrou půl hodiny přišel lékař do zahrádky všecek zasmušilý. Dobrovský tázavě naň pohlédl.

„Ztěžka z rány vyvázne," pravil lékař. Náboj vnikl hluboko v nadpaží. Kdybych mermomocí jej chtěl dostati, umřel by mně třeba stařec pod rukama. Ztráta krve jest veliká a Mrština stár. Jakživ jsem neviděl tak statečného pacienta. Leč co naplat, starcem jest."

Abbé se zahleděl do trávy.

„Jak dlouho vydrží naživu?" tázal se hlasem soustrastí přitlumeným.

„Těžko povědíti, pane abbé," odvětil lékař. „Týden, dvě neděle, kdož to ví. Nejsem šarlatán."

„Díky, doktore! Obvažte zde ještě mladého Zachystala a račte už sám domů jeti. Zůstanu v Drslavicích."

Lékař odešel s Františkem do hájovny. Nato odejel. Dobrovský procházel se nepokojně po zahrádce. Slunce zapadalo za Doubravu. Zapadalo, zapadalo. Abbé vyšel ze zahrádky

a šel do vsi zamyšlen a zadumán. Nepoděkoval ani na jediný pozdrav. Za světla měsíčního již vrátil se do hájovny a ptal se, spí-li Mrština. Hajný nespal. Vstoupil k němu do komory. Madlenka, matka její a František na pokynutí Mrštinovo mlčky odešli. Abbé přisedl k loži nemocného starce a sepjal ruce v klíně. V komoře bylo šero. Oknem ze zahrádky padalo světlo měsíčné na stěnu, při níž bylo lože nemocného. Mrština chvílemi těžce oddychoval.

„Spíš, bratře Mrštino?" tázal se měkkým hlasem po chvíli Dobrovský.

„Nespím, císařská Milosti."

„A bolest?"

„Což jest proti bolestem, jež za nás trpělivě snášel Spasitel?"

„Máš dosti síly, abychom si porozprávěli?"

„Mám."

„Dobře jsi učinil, že jsi pro mne vzkázal. Do smrti bych byl toho litoval, kdybys byl umřel, neučiniv se mnou pořádnosti."

Mrština teprve po chvíli odpovídal: „Dobíhám k cíli života a dnové moji jako stín by byli pominuli, kdyby vaše milost mou prosbu byla oslyšela."

„Jsi pravým českým bratrem; skromným a silným, žije i umíraje. Neděkuj; děkovati na mně jest. O čem jsme mluvili ondyno na hrázi při rybníku, nevyšlo mně z paměti. Přemítal jsem důkladně na mysli každou myšlenku tvou. A konec přemítání: pravdu jsi mluvil, Mrštino! Viz mne, starce, na víru obráceného Tomáše. Tys obrátil mne na dobrou českou víru, proti níž takřka po celý život vzpíral se duch můj a k níž mne přes to všecko vábilo a táhlo srdce. Běžel jsem a vězel v nejistotách; v trapných a teskných. Viděl jsem, že kolem mne k hrobu se chýlícího vzchází pokolení nové; kol starého nevěrce mladí, věřící apoštolové, opojení nadějí v budoucnost českého lidu. A já nevěřil a zůstal v nejistotách; nadšení jich měl jsem nanejvýše za opozděný výbuch sopky dávno uhaslé. Ale nejistoty nešly z duše mé; ostrá ducha mého zbraň ne-

byla s to, aby povalila je v prach. Říkali: nemá srdce. Mýlili se. Srdce a duch můj byly na spořích tak, že druhdy šílil jsem. Prozřetelnost s tebou mne svedla. Bůh laskav k lidem nad všecko pomýšlení. V tobě, Mrštino, dorostl na mne muž. Ty, člověk z lesů a pustin, rozptýlils nejistoty mé světlem věčné pravdy, tys dokázal mně, že posud jest i český duch a český lid, tys přesvědčil mne vírou tak prostou a silnou jako boží evangelium, že potácel jsem se téměř po celý život v klamech. Nezvážíš nikdy, starče, váhy slov svých; bůh z tebe mluvil, poněvadž víra z tebe mluvila, čistší nad rosu nebeskou a vroucnější než slunce. Bůh víra jest; bůh pravda jest: víra jest pravda. Víra, pravda prostá holubička. Letí, letí a nepomýšlí na krkavce, již číhají na ni. A krkavci, toť pochybnosti černé, jež rodí pouhý, suchý um. A víra, pravda plodnější holubic; krkavci jí neutíkají. Pryč s krkavčí učeností, pravda neskonale sladší. Mrštino, veliké jsi mně prokázal dobrodiní. Šel jsem tmou a přišel jsem k světlu. Měl jsem povždy za to, že pracoval jsem jen, abych pracoval pro šíření vědomostí ducha světového. A já pracoval pro svůj národ! Cítím to, jsem o tom přesvědčen. Národ můj otevře si svou dílnu, a já mu pomáhal ji otvírati. Pomyšlení to jako mana splývá do duše mé. Jaké dílo z jeho dílny vyjde, nebudu vyměřovati. Tolik jen jistého, že bude božským, neboť ukáže, že duch národa neúmorným jest a duch národa ztělesněným jest paprskem boží síly. Vidím budoucnost lidu svého před sebou; spokojen a šťasten složím kosti své do země."

Podal vděčně Mrštinovi ruku. Tento ji slabě stiskl a pravil: „Nestavěl jsem nikdy rozumů svých vysoko. Jesti člověk poutníkem, jemuž se hůl sotva v rukách ohřeje. Co dobrého v něm, bůh vložil do něho. Svatou pak povinností naší, dary ty boží považovati za hřivnu, s kterou nám uloženo těžiti. Bývá to přečasto prací těžkou a pernou. Jak velebím Hospodina, že mně dal nalezti vaši milost, že u vás těžiti jsem mohl hřivnou, již bůh mně svěřil k těžení!"

„I já spolu s tebou Hospodina za to velebím," odvětil abbé;

„popřední měrou za to, že ukázal jsi mně také jedině pravou cestu, kterou nám jíti jest, aby v uhněteném lidu našem budilo a šířilo a pevnilo se české vědomí, český duch, jenž podle zákonů božských i přírodních musí míti jednou zdravé a zdárné ovoce. Dobře-li jsem tobě rozuměl, propověděl jsi pod klenem na hrázi: Jen osvícenci a vzdělanci čistě lidsky a vlastenecky smýšlející, spojí-li se se zdravým jádrem z lidu, uchovaným z minulosti, povznesou opět skleslý národ z tísní a klopot a připraví mu důstojnou budoucnost. Myšlenka ta tak plodna jest jako sama příroda, a hodna, aby ne jeden, ale sto a tisíc životů dalo se za ni do boje sebekrutějšího. Kdo v něm padne, padne mužně a se zlatým přesvědčením, že nebojoval za stíny, a se zlatou nadějí v srdci, že děti a vnukové jeho jísti budou ze štěpu, za nějž dal blaho svého života."

„Ach, že nynější duchovní i tělesná poddanost, jež jako skála na našem lidu leží a jeho ducha k zemi tlačí, nepřipouští, aby vyplňovalo se v Čechách zlaté to proroctví!"

„Nechtějme, starče, všecko najednou. Duch-li vpravdě lidského osvícení rozvlní se v Čechách a bude se opírati a občerstvovati ze zdravého jádra, z národa, padne sama sebou, dřív než mine půl století, duchovní i tělesná poddanost lidu."

„Osvícený, lidumilný a mocný panovník rázem by mohl vykonati, co bude krušnou prací třeba celého století."

„Kde jej vezmeš, Mrštino?"

„Císařská Milosti! Svrhněte ze sebe zapřenou, do níž taková léta před národy svými se halíte! Hlaste se k svému lidu českému, a on životy svými vystaví kolem milosti vaší hradbu, o niž rozbijí si hlavu svou i kněžstvo i panstvo..."

„Ustaň, starče, blouzníš," zvolal Dobrovský vyskočiv se stolice.

„Nevažte přísně, císařská Milosti, slov starcových!"

„Vari, vari, Mrštino! Tys na hrozném omylu, z něhož již ondy měl jsem tě vyvésti. Nejsem císař Josef, třeba i tváří mu podoben byl. Jsem Dobrovský, kněz, Čech, přítel tvůj."

„Císař Josef není mrtev..."

šťastnou nehodou mu v Jindřichovicích při honbě v prsou uvázla. Jí přičítal také duševní nemoc svou, ač podle náhledů lékařů příčinou jí bylo nejbližší přílišné a úsilovné studování za nocí a následky jeho, vady v ústrojí zažívacím a návalové krevní do hlavy.

Pomocí služebníka panského přivedl Fabián ctihodného mistra do jeho příbytku. Zavolali lékaře, jenž jej dal do studené koupele. Dobrovský odpoledne poněkud okřál, ale nikoli nadlouho. Ve světlých chvílích vědomí svého nejraději viděl u sebe Fabiána. I v blouznění po něm volal, a vděčný kaplan věnoval ochotně všechen čas pokud mohl abbéovi. Po některém dni, asi ve čtvrtek neb v pátek, zachvátil posléze Dobrovského prudký záchvat jeho duševní nemoci. Lékař i hrabě již myslili, že navždy veta po vzácném duchu jeho. Mimo Fabiána, jenž s ním jako s vlastním otcem zacházel, nesnesl nikoho při sobě. Nejraději se koupal v studené, ba ledové vodě jako za zdráva. Mělť vedle své komnaty pokojík s vanou, v níž zvláště ráno rád si jindy poseděl. Pokojík ten byl mu nyní nejmilejší. Do něho snášel si své papíry a rozestýlal je po podlaze. Postříkané a smáčené ty papíry pak služky odnášely, a takovým způsobem přišla nazmar lužickosrbská mluvnice, kterou poslední léta sepsal pro vendický seminář v Praze. Jiná libůstka jeho byla psáti po stěnách své koupelny. Papír se mu jaksi zhnusil, po tom šlapal: stěna bílá se mu zalíbila. Čmáral po ní tužkami myšlenky, jež v zatemněné hlavě jeho jako mravenci se hemžily. Naštěstí nevešlo v skutečnost, čeho se přátelé Dobrovského v Chudenicích, po Čechách i jinde tolik strachovali. Temnoty z ducha abbéova pozvolna se roztylovaly a rozcházely, okamžiků jasného sebevědomí přibývalo, až nakonec Dobrovský, jak vůbec bylo lze při jeho velikém věku, opět na duchu i na těle ozdravěl.

Jednoho dne pravil k Fabiánovi: „S neděle asi rozloučíme se, milý příteli."

„Do Prahy?"

„Nikoliv, do Vídně bych rád. Mám potřebí nutně studií,

jež jenom ve dvorní bibliotéce k Jordanisovi konati mohu."

„Ó dejte na čas duchu svému odpočinouti."

„To nesmí býti, bratříčku. Šediny, hrobové květiny. Našinec si musí pospíšiti, aby nezamrzl."

„Pan hrabě pojede s vámi?"

„Pojede. Již uzavřeno a umluveno."

Než odjel, rozloučili se s ním všichni jeho přátelé se slzami v očích. I hrob Mrštinův navštívil v průvodu Fabiánově. Vzal z něho štipec země a pouštěje ji zlehka opět na rov po zrnech prohodil usmívavě svým zvláštním způsobem: „Fabiánku, ta země je dost lehka. Netlačí ho. Myslím, že nás nebude také tlačiti, co říkáte?" Fabián se zamyslil.

Když den nato, začátkem listopadu s hrabětem z Chudenic odjížděl, vydal se asi dvě hodiny před ním do Vídně na cestu hajný Hukal. Vyjel si tam po vůli Dobrovského s trakařem, na němž naložen kufr se spisy a knihami Dobrovského. Nemohlť si věru abbé pro nejdražší poklady své voliti lepšího opatrovníka.

Dobrovský se zdržel nějaký čas v Praze pro zotavenou, odtud pak jel s hrabětem do Jindřichova Hradce. Tam se dlouho nezdržel, nýbrž odebral se do Vídně. Ještě před vánocemi asi v polovici prosince roku 1828 vypravil se z Vídně ponoukán předtuchou, že více drahé vlasti nespatří. V Brně trávil vánoce, a ač churav, sloužil ještě na vánoční Hod boží mši. Než nemoc co den se horšila a přes všecku pomoc nejosvědčenějších lékařů objevila se na novoroční den roku 1829 smrtelnou. Šestého dne ledna nato nebylo šlechetného kmeta více. Duch jeho, vzácnější zlata, vyšel z vetché tělesné schránky své a vzletěl za Mrštinou u výši nadhvězdnou.

Červánkové pobledli a uhasli. Rozednilo se přes všecky těžké chmury a sychravé a neústupné mlhy. Jest mladý den. Den, život! Žádá práce. Život a práce, člověk a boží vzduch. Kráčejme tím božím vzduchem statečně, vytrvale; odměře-

ným a vypočteným krokem, nikoliv kvapným a kolísavým. Vzhůru držme oko i srdce své! Který cíl položen praduchem dějinným naší práci? Nemudrujme nad slušnost a potřebu. Buď on prázden předbřeznového idealistického blouznění, buď ale i daleko hliněných ideálů našich dnů. Práce, mužnými ctnostmi a ryzí mravností prodchnutá a zasvěcená, budiž cestou k němu nás vedoucí. Nelekejme se na ní trní, skalisk, zdánlivých propastí! Pravda, právo, lidskost buď on sám. A jejž ranní věštili červánkové, šťastný bude na obloze české den!

KAPITOLA X

Já nebožtíka dědečka už neznal. Také nevím, kterému svatému na počest byl pokřtěn; že to byl ale nějaký pořádný svatý, tomu račte na slovo uvěřiti, neb za dnů Marie Terezie dbalo se v pořádných měšťanských rodinách přísně na to, aby děti dostaly pořádné jmeno. Snad říkali dědečkovi „pane Franc“, nebo „pane Josef“, nevím; vím jen, že babičce říkali „paní Evičko“, ona že mu říkala „pantáto vy“ a on jí „panímámo ty“. Byl to tehdáž v zámožných rodinách zvyk; emancipace krásného pohlaví byla tehdáž idea nezrozená. Přesto ale byla v dědečkově domě pravým faktotum paní Evička, navenek ale byl pánem a principálem dědeček. Kdykoliv něco důležitějšího mělo se podniknouti, dávala k tomu paní Evička hlavu; nikdy ale nezapomněla se zeptati dědečka: „Co myslíte, pantáto, máme to udělati?“

A dědeček odpovídal: „Jak myslíš, panímámo; udělejme tak. Však ty máš s to rozum.“

Takovým způsobem vcházívaly idey babiččiny ve skutečnost; dědeček podepsal se vážně na prvním místě a babička zdlouhavě pod ním. Babička těžko psala, ač chodila od šesti do dvanácti let do městské školy. Nebyla tupá, ale matky tenkrát nechtěly, aby dívky uměly hezky a dobře psáti.

„K čemu to,“ říkávaly; „dost na tom, zná-li děvče evangelium a číst a počítat. Kdyby uměly psáti, psaly by pak hochům. K čemu je sváděti k hříchu?!“

Paní Evička nebyla lepší; i obě dcery její, Baruška a Terinka, neuměly dobře psáti, a to proto, že babička tomu ne-

popsané papíry. Šourem na nich leželo brkové péro. Inkoust na špičce jeho byl uschlý. Nebylo Dobrovskému do psaní. Bylo mu do přemýšlení. Na psaní neměl ani pomyšlení. Rozjímal, přemítal, dumal. Slavil dnes výroční den svého vstoupení v řád jezovitský. Neslavil ho u vlastním významu, ale byl jeho pamětliv. A na takový den se vzdělaný muž rád zamyslí a rozmyslí. Bylo tomu již více jak půl století. Vzpomněl na učeného ředitele Steplinka, jenž získal jej svému řádu, na Seibta, Durycha, Schallera a především na Pelcla, jenž dovednou rukou ukázal mu na cestu, již chutě byl nastoupil a jíž po celý život se nespustil. Bylať cesta ta duchu jeho cestou pravou, a kmet s vděčným srdcem vzpomínal ukojení, radosti a slávy, jichž došel, po ní se ubíraje.

Dobrovskému se zachtělo dnes rozbírati minulý svůj život, posvěcený vážnou, úsilovnou prací. Rozbíral a rozbíral a mohl býti spokojen sám se sebou i s osudy svými. U pražských literátů, ano i učenců daleko a široko za hranicemi požíval opravdivé upřímné úcty; sám velmistr Goethe vysoko jej kladl. U vysoké šlechty české, v jejíchž salónech hromadu let svého života strávil, nebyl pouhým z aristokratických libůstek trpěným hostem, nýbrž milým společníkem. Tím vším mohl býti Dobrovský hrd a jiný na jeho místě sebevěhlasnější učenec nebyl by výše a dále tužeb svých a žádostí rozpínal. Ale abbé náš nebyl ukojen a spokojen. Pravdu měl hrabě Černín, an řekl: Duch váš mocným jest plynem, jemuž jedna končina k rozpínání se nestačí. Přemítaje při psacím stole o minulosti své zarazil se. Jako by byla ledová ruka naň sáhla. Zdálo se mu, že octnul se na práhu veliké prázdnoty, jež působila v ducha jeho jako magnet v železo, jako luna v moře. Stanul při ní a napjal zraky do jejích temnot. Nebyly to temnoty, do nichž hleděl, nebyla to cizina, jež před ním prostírala se. Na tluku srdce svého to poznával, a přece bál se učiniti kroky kupředu. Rozpakoval se, kolísal se v nejistotách, a přece nebyl s to, aby odvrátil oko své od tajeplné té prázdnoty. Ejhle! Tu v mlhách zakmitla se mu v ní postava stařecká: vážná jako

český bratr, prostá jako list na stromě, statečna jako bohatýr z Iliady. Znal ty oči, jež se po něm točily, byl to Mrština!

Mrština! Muž ze zdravého českého jádra; český lid!

Dobrovský byl střízlivým, hloubavým badatelem. Duch jeho odedávna zvykl si na svěrací kazajku logiky. V ní se cítil nejvíce doma. Nerad ji popouštěl a nikdy ani na okamžik ji neodložil při práci své. Bílé světlo soudného umu bylo mu nade všecko; od obrazotvornosti odvracel se, a jestliže někdy do ní se podíval, domníval se, že hledí v krásnou jen báji. A přece pouhý soudný um i v přísné vědě není všecko. Newton odkrývaje zákony gravitačné vedle logika byl i básníkem, a Koperník náš, ten první zakladatel novověku dějin lidských, neméně. A platna-li pravda ta pro přísnou vědu, což teprve pro život národů, jenž odjakživa kupředu se tiskne cestami přírodou a prozřetelností mu určenými a málokdy nebo nikdy oněmi drahami nekráčí, jež vykazuje mu soudný um osvícenců. Dobrovský nebyl sice jenom skvělým učencem, on byl i člověkem i Čechem; ale člověk i Čech ustupovati v něm musil učenci. Ustupovali v něm dlouho, ale nakonec neodstoupili. Když pod tíží let k zemi se chýlila učencova šíje, z jedné strany člověk, z druhé Čech přistoupil, aby doplnil a zcelil se zjev, jemuž jmeno Dobrovský! Bylo to na odlehlém územíčku v Pošumaví, kdež v první čtvrtině našeho století občas hledával občerstvení a zotavení po namáhavé, tytýž i mozolné vědecké práci. Bývá již tomu tak pod božím sluncem: hledáme často věcí malých a nalézáme velikých. Tak dělo se s naším patriarchou: nalezl, čeho nehledal, o čem po všecky časy pochyboval, co s rezignací téměř zoufalou, spravuje se pouhým suchým umem, dávno pustil po větru a vodě. V odlehlé krajince, v níž meškal pro občerstvení, nalezl živou naději, než co dím, nalezl opravdivou víru, že národ český má svou budoucnost. Známoť obecně, že Dobrovský nikdy se nenosil nadějemi, jež chutí vzácnou, pružností bujnou a silou bohatýrskou napájely duši Jungmannů, Preslů a Šafaříků. Nechtěl věřiti, ba ani připustiti nechtěl, že kdy literatura česká

ková pokropila ty peníze vždycky slzami a Kubásek chlubíval se, kam přišel, jaké hodné děti mu pánbůh dal. Že jeho zásluhou jsou hodni, nikdy ani slovíčkem se nezmínil, ale rozvážlivým lidem nemohl ústa zašíti a ti mu často tu chutnou pečínku po míse strkali, jako například starý regenschori Putynka. Putynka byl vyhlášen za přísného morousa, a teprve když někdo za zlatku si chvály dobyl, chválíval jej za groš. Kubáska měl ve své zlaté knize, předkem proto, že tloukl tak dobře bubny jako nikdo druhý ve městě. Kubásek počítal pauzy na vous a ťukl vždy v pravý čas, a kdyby byl měl v celém Krédu jen jedinou osmerku; a jeho vír na bubně v intrádách! Sám Putynka něco podobného nevyvedl, ač se kolikrát v tom cvičil. Inu krejčovské ruce! Lehké jako pírko a pružné jako struna! Rád by si byl leckdo z hudebníků zatloukl bubny, ale Putynku ke svolení nepřimámil.

„Buď uhel, nebo sníh," říkával starý Putynka; „popel za nic nestojí."

Tím rozuměl, že nechce ničemu polovičatému, prostřednímu, že chce člověka celého k bubnům, a tím byl mu jenom Kubásek, jenž si také na svém umění velice zakládal. O větších svátcích nezameškal ani jednou hrubé mše; čas ten již obětoval bubnům a pánubohu.

Kubásková byla takto hodná, pracovitá a trpělivá žena, ale jazyka dar svěřil jí bůh jako každé Slovance. I mimo tlučení bubnů na kůru měl muž její jiné své slabiny, k nimž nemlčívala. Tak jako každý krejčí šíval rád v neděli a slavíval rád modré pondělí. V ten den čítával rád „kroniky", jež mu učitel Živna zadarmo půjčoval. Když byl Kubásek v kronice, mohla stolice pod ním doutnati; od kroniky se nehnul. A někdy nebylo ani na oběd; odkud se mělo v Kubáskové andělské trpělivosti nabrati? Mírně a několikrát napomínávala Kubásková manžela, aby se šel po nějakém výdělku ohlednout. Kubáska bral dopal. Jak měl se od Husa, Žižky, Poděbrada odtrhnouti a jíti po výdělku! Slovo dalo slovo, tu i tam třeskl výstřel, šarvátka tu byla jako na koni. Do Kubáskové vjela inkvizitorská jiskra, hrozila, že mu

kroniky spálí. Všecko snesl mistr, ale takové „jezovitské" surovosti nesnesl, ač byl takto pobožný člověk. Hejno výčitek lítalo mu kolem uší, tekly slzy, Kubásek šel pro kartáč. To bylo jisté znamení, že půjde z domu; nebo nežli vyšel, vykartáčoval se pečlivě Kubásek od čepice až k botám.

Tato strojivost nebyla Kubáskové také po mysli. Mistr měl například někam jíti pro práci. I vypravoval se k vycházce jako chudý král do boje. Mistrové došla trpělivost. Napomínala jej, aby nepromarňoval drahého času.

„Svatý apoštole národů!" odsekl Kubásek; „nepůjdu přec na ulici jako nějaký otrapa?"

Taková odpověď dopálila manželku jeho. Vytáhla stavidla a proud se hnal přes Kubáska.

„Je to kříž s vámi ženskými!" naříkal mistr uši si zacpávaje.

„A já mám s tebou nebe!" vlípla mu Kubásková do očí a spustila letanii, co všecko s ním již zkusila, že mistrovi zaléhaly uši. Nebylo na jiném než ohlížeti se po dveřích.

I jinak býval mistr náš při své řemesle umíněn, z čehož mu pelyněk na hubené jeho roli životní rostl do honu. Mistrová by nám mohla kroniky o tom vypravovati, a když byla nejvíce dopálena, měla naň střelbu, jež duši jeho sestřílela na hromadu a které jenom zřídka a vždycky až naposled užívala. Střelba ta zahrnuta byla v jediné větě:

„Pro jehlu pálíš svíčku!"

Pořekadlo to, napohled nevinné a nepříliš obsažné, zavíralo v sobě pro Kubáska velmi smutnou historii. Nebeřte mně za zlé, ale musím vám ji povědíti. Četli jste třeba již větší hlouposti nežli tu, kterou ode mne uslyšíte. Nu a pak — moudrý člověk čte jako Kubásek své kroniky: nečte, by jen četl a zapomněl na vezdejšek, ale aby z toho něco měl pro život.

Dobrý člověk by nevěřil, jaká důležitá věc v krejčovině jest jehla. Nemyslím to jen teoreticky, jakože krejčí jehlou vezdejší chléb si vypíchává, ale beru to z praxe. Není jehla jako jehla. Některou jehlou nepořídíš nic, a kdybysi byl

Krachem nebo Mottlem. Jinou ušiješ tři kabáty, pět nohavic, deset vest a z jehly stává se teprve jehla. Ona se povede! Nit navlekneš třeba potmě do ní, v prstech drží se sama, a což krejčoviny korunou: ona ti šije sama. Dobří krejčí mívají takovou „svou" jehlu; kdyby jim někdo druhý na ni sáhl, strhují povyk; berou ji s sebou i o modrém pondělí na procházku, pěkně a pevně zapichnutou, a mnohý krejčík, i když svou milenku k srdci vine, nezapomíná při tom, aby nepřišel o svou jehlu. Taková jehla bývá neumořitelna jako právní vědomí lidu.

Takovou jehlu měl i náš mistr Kubásek. Jak dlouho ji měl, ani nepamatoval, ale z mysli ji nepustil, i když počítal pauzy v kostele při bubnech. Kdyby mu ji byl někdo hodil mezi sta jehel, byl by ji z nich vyhledal, a přece neměla žádného zvláštního znamení ve svém průvodním listu. Ta jehla šila mu sama, píchala do látky jako jed a protahovala se jako úhoř; když docházela nit, zastavovala se takořka sama, jako by věděla, že bez niti padá v nicotu.

Řekněte mi, jak neměl si jí vážiti, jak neměl ji milovati, jak neměl si na ní zakládati!

Byla sobota před svatodušním Božím hodem; Kubásek měl asi deset dní velice napilno. Díla se mu sešlo, že nevěděl, co dříve vzíti do ruky. Byly to ovšem jenom šaty pro děti a pro chudý dělnický lid; ale ti těší se více na nové šaty, do nichž se o svátcích obleknou, nežli kdo jiný. Kubásek to věděl jako rozvážlivý člověk a šil, až jej ruce i celé tělo brnělo. I noci nastavoval, aby slovu dostáti mohl, a o modrém pondělí předtím přečetl jen jedinou kapitolu z nové knihy od učitele Živny a i pro tu dostalo se mu od manželky výtopku. Kubásková mu pomáhala, kde mohla, vždyť byla beztoho polovičním krejčím a nikdy mu nic nepokazila. Bohudíky, práce mu šla pěkně od ruky. Do soboty do večera byla téměř všecka práce hotova, všecky kousky odnešeny a odvedeny. Zbývala jen jedna věc, a to hlavní, a tu si mistr nechal naposledy, protože se chtěl jí ukázati. Příznivec a přítel jeho, učitel Živna, měl vedle samých děvčátek jedi-

ného synáčka, Vašíčka, kterému docházel čtvrtý rok. Vašíček byl tatínkův mazel, ba pánbíček, a měl na Boží hod svatodušní dostati první kalhoty, první kabátek, sumou první mužské šatičky! Moudrý Kubásek dobře věděl, co to u dítěte znamená, dostati první kalhoty, a Živna nemusil mu ani přikazovati, nebo docela na duši věšeti, že si ho nadosmrti rozhněvá, jestliže Vašíček na Boží hod nebude míti šatičky hotové. Vašíček chodil již od čtvrtka se služkou ke Kubáskovům se vyptávat, jsou-li již kalhoty ušity. Kubásek mu dával těšínská jablka, slibuje svatosvatě, že nejdéle na Boží hod v sedm hodin ráno šatičky hotové přinese; přitom přidával, že budou ty šatičky jako z cukru a že se jistě každý chlapec na ulici bude po něm ohlížeti. Ještě v sobotu, když byla Kubásková v trhu, chytila ji paní Živnová a pohrozila jí, že jestli pan mistr slovu nedostojí, jí ani muži jejímu věčně věkův nebude směti na oči. Upomínky ty dotkly se Kubáska jako déšť husy: jak by mohl on z krejčovské liknavosti Živnovi radost na Boží hod zkaziti!

Byla sobota před Božím hodem; chýlilo se silně k večeru a venku se již pomalu stmívalo. Kubásek měl již Vašíčkovi na šaty stříženo a všecko již na šití připraveno. Bylo jen potřebí k dílu si sednouti; do půlnoci mohly býti šatičky hotovy, záhy zrána mohl je vyžehlovati. Kubásek byl ovšem vícedenní prací zmožen, také se dnes v noci jen málo vyspal a klapky ho mačkaly na očích a prsty trochu brněly, ale s věcí musitelnou nelze odkládati, a kdyby měly ruce upadnouti.

Kubásek něco k večeři pojedl, a žmole ještě v ústech chléb, vyhledal si „svou" jehlu, navlekl ji a dal se do práce. Manželku poslal si k Červenému volu pro žejdlík piva na posilněnou. První a druhou nit šťastně vyšil; když navlekal třetí, stalo se mu něco, co se mu již dávno nepřihodilo; „jeho" jehla vypadla mu z rukou.

Pobožný mistr v duchu zaklel a jal se ji hledati, ale ač měl takto dobré oči, nalézti ji nemohl. Mistr zaklel podruhé, tenkráte již nahlas, a brzo nato potřetí, leč jehly nikde ne-

III

Dvé jar se zatím vystřídalo od onoho velkonočního Božího hodu, za něhož brzo po půlnoci tatínek Vlach uslyšel poprvé zamilované hodiny na prádelníku v rohu bíti. Za ten čas se domácnosti jeho hrubě žádná změna nedotkla. Pantáta a panímáma byli zdrávi na svůj věk a Tonička kvetla posud jako čerstvá květina před očima rozumné své mateře a neměla posud ženicha. Jen u Tučků — Pepiččin manžel se jmenoval Tuček — stala se změna, jež tatínkovi práce přidělala. Přibyla jim do hospodářství holčička, tlustá jako bucek, a tatínek každého dne zrána, když šel po osmé z kostela, chodíval tam, aby malou Pepičku pokolébal. Odpoledne pak se šel podívat, zdali dítě od rána přece trochu vyrostlo, při čemž vnučku obyčejně trochu pochoval. Tonička se k Tučkovům příliš nehnala, neboť švagr ji rád škádlíval, ač když mu trumfa přebila trumfem, právě se nedurdíval. Tuček vůbec nikoho nezarmoutil, ale měl chybu, že časem rád špičkami házel a že Toničce ženichy namlouval, čímž ji dráždil a dopaloval. Bylať Tonička v přísné počestnosti vychována a jako panenská citlivka proti volnějším žertům nedůtkliva, což čtveráckého mistra jen tím více popichovalo, by ji přiváděl do rozpaků a hněvného zápalu, z něhož míval své potěšení.

Někdy se Tučková až na muže pohněvala, že jej svobodná její sestra tak zajímá.

„Mlč, mlč, stará rašple; nevyjde to z rodu," chlácholíval ji Tuček: „kdyby pánbůh dopustil a ty jsi odešla do Hlinska, nebude na škodu, mám-li na mušce za tebe náhradu."

„Té radosti ti neudělám, abych umřela," odmlouvala mu paní Pepička, „a kdyby nakrásně tak se stalo; jak znám Toničku, vzala by na tě pohrabáč, kdybysi šel k ní na námluvy."

„To mi děláš krásné naděje," vzdychl si šelmovsky Tuček; „naposledy bude přece nejlépe jednáno, když Toničce nějakého ženicha nadženeme, dokud tě mám."

„Myslíš, že je každé děvče tak hloupé, jako já jsem byla,

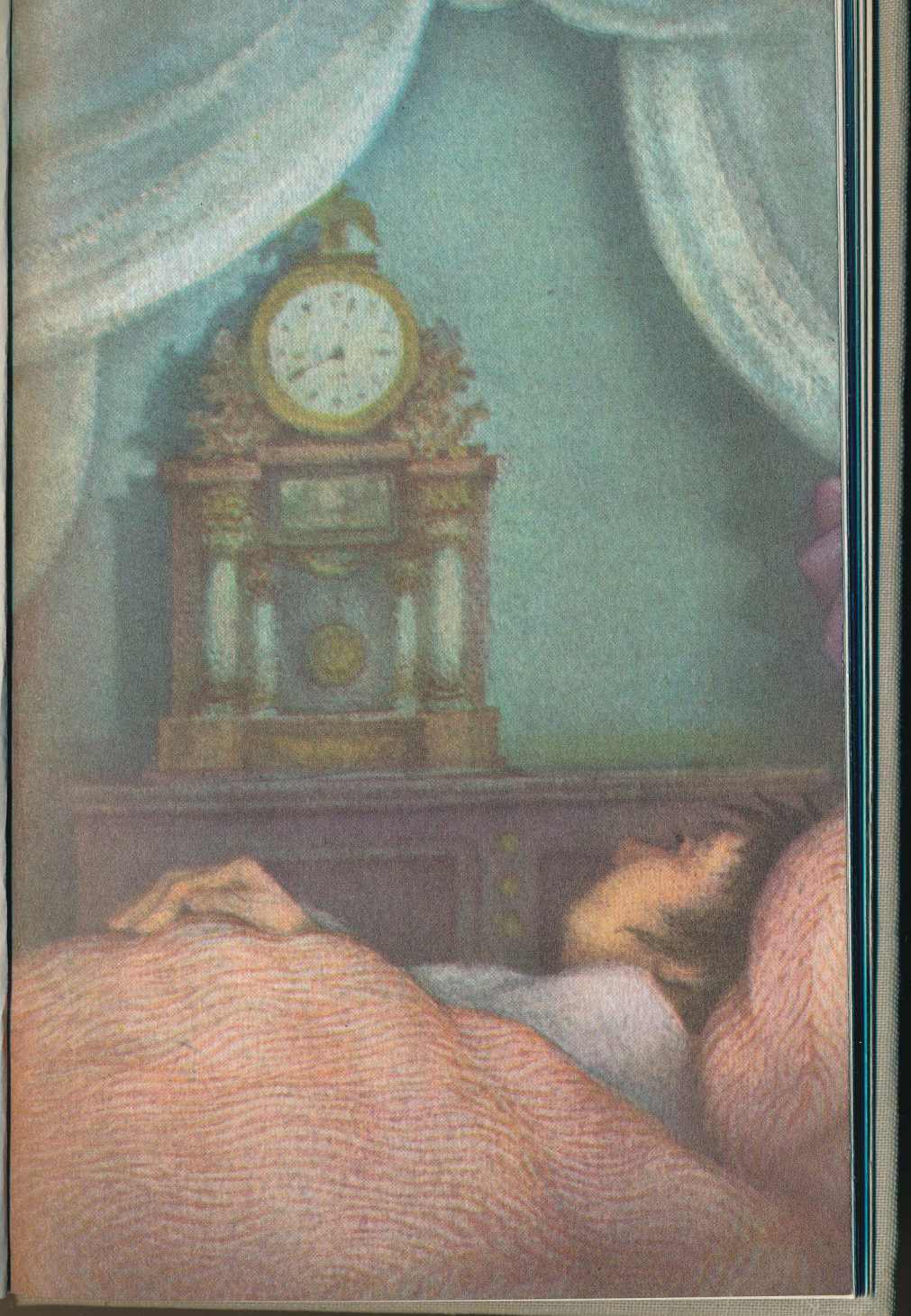

aby se tak hnalo do vdavek a dalo se mužem tak obalamutiti jako já tebou? Tonička má více rozumu a rozvahy a já jí to schvaluji. Ó zlaté časy za svobodna!“

„Jdi mi někam! Jako bych vás ženských neznal! Byl by to krásný trh, kdyby vás člověk kupoval podle toho, co stojí na pytli. Divná věc, že hezkého hocha ani viděti nemůžete — abyste si ho nepřály za muže!“

„Ty mluvíš jako nebožka hluchá!“

„Ostatně pod věncem choditi jest pěkno, ale pod čepcem jest tepleji. A Tonička, nedopouštěj to pánbůh, mohla by při své vybíravosti zamrznouti. Do Pavlíka Brzoradovic se jí nechce a je to hoch zachovalý a z teplého hnízda; Frantík ze Suchého mlýna jest sice veselá kopa, ale takto dobrá duše jako hodina a Tóna Doležalův bude si brzo museti brejle koupiti, jak si oči po ní vykoukal. Pavlíka nechce, že je pihovatým, Suchomlýnský jest jí málo moudrým a pobožným a Doležálek kdyby byl aspoň o hlavu větším.“

„Když si může děvče vybrati, proč by si nevybralo; však vy mužští jste ještě horší. Kdybych pro příklad já byla mívala pihy, kdoví, zdali by mne byl pan Matěj Tuček chtěl.“

„Ta bradavice vlevo na krku jest horší.“

„Tučku, tou bradavicí mne nedopaluj; všecko má svou míru, i má trpělivost!“

„Nu, nu, však jsem tak mnoho neřekl!“

„A mohl jsi ještě mlčeti.“

„Pravda. Plna jsou nebesa slávy boží a země krásy ženské. Amen, staň se. Víš-li, Pepičko, kdo sem dnes přijel.“

„Co mi do toho!“

„Kdoví! Pamatuješ se na nebožtíka Pětinu, železníka?“

„Tatínek má od něho hodiny, ty pod skříní.“

„Ty za sto zlatých, na to jsem ani nevzpomněl! Dnes v pondělí přijel sem dostavníkem z Prahy jeho syn Stanislav. Je to krásné jméno, viď!“

„Lepší nežli Matěj.“

„Vidíš, ty mluvíš dnes moudře jako slabikář. Stanislav Pě-

tina jest hodinářem, žádá tu o mistrovství a hodlá se usaditi. Není pochybnosti, že slavný magistrát ho neoslyší. Za jedno starý Osolil nerozeznává již kolečko od klíštěk a Zima, jediný hodinář na celé město, co to je? A pak Pětina má prý denáry a to jest kolomaz, při které se dobře jezdí při slavném magistrátu a zvláště při hospodyni pana purkmistra. A Pětina je světem prošlý a pro rozumy nepůjde asi do krámu. Byl dnes večer s námi u Jelínků na sklenici piva a každému se nám líbil. Jeho strýc, Vaníček, s ním tam přišel. Mudroch z Děkanské ulice mohl na něm oči nechati. Však ho již zlobili, že by to byla kůstka pro jeho Kačenku. Já jsem si však při sobě pomyslil, že by lépe slušel naší panně Antonii."

„Ty jsi horší nežli kvasničková bába."

„Kdybys ho viděla, jak se pěkně nosí! Jde mu na dvacátý osmý rok, ale vypadá jako student; na mou duši, jako rétor. Vlasy má jako nepřipálený len a nad svrchními pysky knírky; povídám ti, jen mu dáti hubičku. A pak ostýchav je ti jako panna; mluví málo a jen když se ho někdo ptá a tu mluví ještě opatrně a uhlazeně, jako by odříkával z knihy. Mně se to při svobodném hochu velmi líbí, když je tak skromným."

„Vezmi si ho za příklad."

„Vida, ještě jsi ho ani neviděla, a již mně jej dáváš za příklad! Ó vy ženské!"

„A kdo tím vinen, ne-li ty?"

„Pusťme žerty mimo. Pětinovi se dobře povede. Zajedno jest městský synek, zadruhé má peníze a zatřetí jest jako obrázek. Pamatuj, Pepičko, na dnešní řeč mou, že se Toničce bude líbiti a že by z toho mohl býti pořádný maryáš, jako stodola."

„Já ti něco povím, Matěji. Slib mi, že se o Pětinovi ani slovem Toničce nezmíníš."

„To je těžká věc, milá manželko."

„Udělej mi to k vůli a uvidíme. Byl by již opravdu čas, aby Tonička se provdala. Možná že Pětina by se jí zalíbil a ona jemu. Ale kdybys ty do toho mluvil, dávám ti písemně, že bys všecko u Toničky pokazil."

„Ale jen tak upozorniti..."

„Nic upozorňovati. Co se státi má, stane se beze lidských domluv a přímluv, a kdyby lidé často z dobré vůle jiným štěstí nekazili, věř mi, že by bylo o krásnou hromádku štěstí více na světě. Nestarej se nic o Toničku a mladého Pětinu. Dej mi ruku na to."

„Na mou duchu, nerad ti ruku na to dávám, ale tu si ji měj."

Mistr Tuček složil v ruku své manželky slib a přitom ženušku políbil za její moudrou řeč. Vtom malá Pepička na kolébce se rozplakala. Mistr vstal a položil ji matce do náručí, načež si ulehl, neboť celá rozmluva konala se večer, již k desáté hodině, když Tuček vrátil se od Jelínků, kde zpravidla každého dne denní prach a lopotu pintou piva splachoval.

Asi po čtyřech nedělích usadil se skutečně mladý Pětina na novém městě vedle pošty. Zařídil si krám, že Zima se před ním musel schovati, a měl hodin a hodinek na výběr, že Osolilovi až sluch přecházel, když mu lidé o tom povídali. Hodinářský stolek postavil si zrovna k oknu a od bílého rána až dlouho do večera sedával při něm při práci. Do hospod nechodil, jen v neděli zpravidla zastavil se asi na dvě nebo tři hodiny u Jelínků mezi vážnějšími měšťany. Dal-li kdo naň otázku, jak se mu v řemesle vede, odpovídal:

„Každý začátek jest těžký; leč doufám v pánaboha, že to pomaloučku půjde."

„Však vy tomu již nastrčíte nohy, aby to šlo," vtipkoval Tuček.

„Inu tak," přidával starý Mudroch a usmíval se na Pětinu, jak nejlépe uměl, mysle přitom na Kačenku, jak by se pěkně s mladým Pětinou do párku hodila.

Tučka, jenž uhodl asi jeho myšlénky, svrběla krev a jazyk. Napiv se prohodil: „Dnes jsem potkal vaši Kačenku, když šla z kostela. Je to děvče jako strunka; již byste měl také na vdavky pomýšleti."

„Inu tak!" odpovídal Mudroch. „Špatný kuchař, jenž svou

kaši chválí, ale za Kačenku se žádný otec styděti nemusí. Však matka koupila v pátek tři kopy plátna; bylo zpropadeně drahé, ale jako prkno. Inu tak! Já vždycky povídám: když už jest výbava, ať je pořádná; na nějaký tolar nekoukej. Není to na pět let, je to na dvacet let; muži mají v manželství dosti jiných výloh. Nejvíce nás stály peřiny; ale když se tak v komoře na ně podívám, jak jsou krásně narovnány: jak jsem mužský, mám z toho radost."

„To jich máte jistě asi na šest postelí," nabíral Tuček.

„Inu tak. Na tři, ale na šest by se z nich dalo bratru udělati."

Tuček se po očku podíval na Pětinu. Tento nevšímaje si ho hleděl na stůl a posměšně se pousmíval.

„Na toho šeplavou Kačenku neudá," pomyslil si Tuček a viděl a slyšel v duchu Kačenku Mudrochovic, jak k mamince povídá: „Tenhle pan Štanišlav še mi šilně líbí."

Kačenka totiž pošeplávala a místo *s* říkala *š*. Ostatkem bylo to hodné i sličné děvče, jež by se bylo již velmi rádo vdávalo. Ale koncepty její se jí nějak mátly. Mladý Pětina se jí velice líbil, ba zamilovala si ho od pouhého vidění. Co se usadil na novém městě, neměla pokoje, a kdy to jen poněkud šlo, chodívala po novém městě, mimo jeho krám, aby hodinářovu pozornost na sebe obrátila, a mezi jinými dívkami říkávala, že „takový čistý a tichý řemešník ješt jí milejší nežli nějaký úředníček."

Tonička s Kačenkou kamarádily již ze školy; také bydlely jen několik domů od sebe a časem k sobě docházely. Asi třetí den, co se Mudroch s výbavou své dcery u Jelínků chlubil, bylo Toničce jíti na nové město. Šla klopíc oči k zemi jako obyčejně, když ji Kačenka dohonila.

„Pozdrav tě ruka páně, děvče, ke komu jši na ceště?"

„Jdu ke hřbitovu k provazníkovi," odpověděla dívka; „přetrhla se nám šňůra na prádlo."

„To še š tebou švezu," pravila Kačenka.

Popošly spolu asi sto kroků a blížily se ke krámu Pětinovu, z něhož Kačenka ani oka nespouštěla.

„Víš co, Tóny," ujímala se Kačenka hovoru a zavěsila se pevně na rámě družky své; „pojď, podíváme še tamhle na hodinky. Bratr můj v Praze chce pořád nové hodinky a tatínek náš mu je šlíbil na jeho švátek. Pojď, vybereme nějaké."

„Já do krámu s tebou nepůjdu," zdráhala se Tonička.

„Do krámu nepůjdeme, půjdeme jenom k oknu, beztoho že ty nejlepší tam viší."

Tak promlouvajíc přitáhla Kačenka Toničku k výkladnímu oknu, za nímž seděl při práci Pětina. Dívky se dívaly na hodinky, ale přitom také na hodináře, jenž všimnuv si toho, velmi způsobně se jim uklonil, upíraje přitom oči zvláště na Toničku.

Toničku rozrazilo palčivé horko, stáhlo jí srdce a vehnalo se jí do tváří, že ji zrovna pálily. Odtrhla se prudce od Kačenky a pravila:

„Musím k provazníkovům."

Kačenka ještě chvíli hodinky prohlížela; Pětina si jí více nevšiml, ponořiv se do své práce.

Tonička běžela k provazníkovi, jako by ji někdo honil. Styděla se, že se dala Kačence svésti; vždyť to vypadalo, jako by sama šla za Stanislavem.

„Co si o mně ten člověk pomyslí. Kam jsem poděla stud a rozum! Kdybych ho potkala, nebudu se moci mu ani do očí podívati."

Takové a podobné myšlenky chumelily jí hlavou a nepozorovala ani, že již dávno domek provazníkův minula a že jest již mezi stodolami. Vtom před ní nějaký psík zaštěkal. Vzpamatovala se a obrátila k městu. Když šňůru koupila, nešla více novým městem domů. Zabočivši vlevo dolů, pěšinou obešla si raději město. Toho dne neměla již pokoje a nemohla se ani večera dočkati, až bude sama v pokojíčku. Konečně se pantáta i panímáma uložili. Tonička ještě chvíli šila a pak zhasila světlo. Svlékla se a podle starého zvyku přiklekla k loži svému, by se pomodlila. Ale kde byly dnes její modlitby! Pětkrát začala Otčenáš a ani jednou jej nedomodli-